



ISSN 2181-1709 (P)
ISSN 2181-1717 (E)

2025/№4

**ТА'ЛИМ ВА
INNOVATION
TADQIQOTLAR**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR

ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH



№ 4/2025
APREL

Muassis:

Buxoro davlat universiteti
Fan va ta'lim MChJ

Bosh muharrir: Ma'murov
Bahodir Baxshulloyevich, Buxoro
davlat pedagogika instituti rektori

Jamoatchilik kengashi raisi:
Xamidov Obidjon Xafizovich,
Buxoro davlat universiteti rektori

Mas'ul kotib: Akramova
Gulbahor Renatovna

Texnik muxarrir: Davronov
Ismoil Ergashevich

Tahririyat manzili:
Buxoro shahar,
Q.Murtazoyev ko'chasi, 16-uy

E-mail:
eirjurnal2020@gmail.com

Jurnalning elektron sayti:
www.interscience.uz

Jurnal OAK Rayosatining 2021
yil 30 sentyabrdagi 306/6-son
Qarori bilan **PEDAGOGIKA,**

PSIXOLOGIYA,
FILOLOGIYA, TARIX
FANLARI bo'yicha falsafa
doktori (PhD) va fan doktori
(DSc) ilmiy darajasiga
talabgorlarning dissertatsiya
ishlari yuzasidan asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsifi etilgan ilmiy nashrlar
ruyxatiga kiritilgan

Bosishga ruxsat etildi:

04.05.2025 y.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8.
b/t.12,5.

Buyurtma raqami №0324
«FAN VA TA'LIM» nashriyotida
chop etildi. Buxoro shahar
<https://interscience.uz/> saytida
joylashtirildi

Jurnal 28.07.2021 yilda 9305
raqami bilan O'zbekiston
Ommaviy axborot vositalari davlat
ro'yxatidan o'tgan

Jurnal 2020 yilda tashkil topdi va
2 oyda 1 marta chop etildi.
2021 yil noyabr oyidan boshlab
har oyda 1 marta o'zbek, rus va
ingliz tillarida chop etiladi

«Ta'lim va innovatsion
tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-
metodik jurnalidan ko'chirib
bosish tahririyatining roziligi bilan
amalga oshiriladi

Maqolada keltirilgan faktlarning
to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir

07.00.00 – TARIX FANLARI	
Abdullayeva D. A. Me'moriy yodgorliklar saqlovidagi fidokorlik	8
Ahmadova Z. Sh. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining tarixiy ahamiyati	12
Nurullayeva G. O'zbekistonning don mustaqilligiga erishish tarixi	17
Po'latova G. J. O'zbekiston tarixi darslarida ekologik kompetensiyani rivojlantirishning maqsadi va vazifalari	22
10.00.00 -FILOLOGIYA FANLARI	
Ashurov N. O. Turizmga doir terminlardan foydalanib scaffolding metodi asosida ingliz tili fanini o'rgatish metodikasini takomillashtirish	27
Atamurodova F. T. XX-XXI asr ingliz adabiyotining o'ziga xos jihatlari	30
Boboqulova F. F. Fitomorf metaforalar lingvopoetikasi (Z. M. Bobur g'azallari misolida)	34
Doniyorova G. B. "Hurriyat" gazetasi jadidlarning ma'rifiy quroli	41
Iskandarov B. Adekvatlik va ekvivalentlik: tarjima nazariyasida asosiy tushunchalar	49
Karimova Z. G'. Turli tizimli tillarda tasdiq-inkor so'z-gaplarining verbal va noverbal ifodalanishi	52
Kurbonova Sh. Sh. Literary reflections and juridical interpretations of the lost generation in world literature	56
Najimova A. D. Ona tili darslarida dialog, monolog shaklida so'zlashish ustidagi ishlar orqali og'zaki va yozma nutq o'stirish	60
Primov R. T., Anvarova R. Sh. O'zbek xalq ijodida ustoz -shogird an'analari	65
Raxmatova M. U. Aksiologik yondashuv asosida xorijiy tilni o'qitishning nazariy-amaliy jihatlari	69
Radjapova I. E. Tilning poetik jihatlari va tarjima qiyinchiliklari	73
Suvonov Z. N. N.D.Golev va boshqalarning metodologiyaga doir qarashlari tahlili (badiiy matnning filologik ekspertizasi misolida)	76
Tosheva N. Sa'dulla Siyoyevning "Ahmad Yassaviy" tarixiy romanida milliy koloritning aks etishi	80
Umurov Sh. R. Factors affecting the effectiveness of english language instruction in higher education	86
Xushmanova Sh. I. Leksik-semantik maydon tushunchasi va ingliz tilida salomlashuv konsepti tavsifi	90
Жумаева Д.Т. Изучение частей речи- основа для составления предложений и текстов на уроках родного языка	94
Маджидова Р. У. Антропоцентрические пословицы как междисциплинарная единица языка	97
Ҳалимова С. А. Жаҳид публицистларининг миллий матбуот хусусидаги илғор қарашлари	103
Shukurova S. O. Jahon adabiyotida suitsid qilgan yozuvchilar o'zlariga yaqin qahramonlar va ularning ichki ruhiy iztiroblari	108

07.00.00 – TARIX FANLARI

ME'MORIY YODGORLIKLAR SAQLOVIDAGI FIDOKORLIK

Abdullayeva Dिल्фуза Абдужалитовна

Buxoro davlat universiteti Arxeologiya va Buxoro tarixi kafedrasi o'qituvchisi tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqola Buxoro me'moriy obidalarini muhofaza qilish va ularni ta'mirlash kabi vazifalarda faoliyat yuritgan muassasa hamda tashkilotlar tashabbusi bilan tashkil etilgan ekspeditsiya va ilmiy safarlarning tarixiy ahamiyatiga bag'ishlanadi. Qolaversa, Buxoro me'moriy obidalari, jumladan, Abdulazizxon madrasasi hamda Toqi Sarrofon yodgorliklarining muhofazasi va ularning buzilishini saqlab qolish holatlari yoritilgan. Bu jarayonda alohida tashabbus va jonbozlik ko'rsatgan ilmiy jamoatchilik vakillari, xususan, mutaxassislar I.I. Umnyakov va M.Y. Massonning sa'y harakatlariga alohida ahamiyat beriladi.

Kalitso'zlar: ta'mirlash, obida, arxitektor, Toqi Sarrofon, gumbaz, shahar soveti, intelligensiya, Buxkomstaris, Poyandabiy, Abdulazizxon madrasasi

ПРЕДАННОСТЬ ДЕЛУ СОХРАНЕНИЯ АРХИТЕКТУРНЫХ ПАМЯТНИКОВ

Абдуллаева Дильфуза Абдужалиловна

Преподаватель кафедры Археологии и истории Бухары Бухарского государственного университета доктор философии (PhD) по историческим наукам

Аннотация: Данная статья посвящена историческому значению экспедиций и научных поездок, организованных по инициативе учреждений и организаций, занимающихся охраной и ремонтом архитектурных памятников Бухары. Кроме того, подчеркивается сохранение архитектурных памятников Бухары, в том числе медресе Абдулазиз-хана и памятников Таки Саррофона, и сохранение их разрушений. В этом процессе особое значение придается усилиям представителей научной общественности, особенно специалистов И.И. Умнякова и М.Ю. Массона, проявивших особую инициативу в этом.

Ключевые слова: ремонт, памятник, архитектор, Токи Саррофон, купол, городской совет, разведка, Бухкомстарис, Пояндаби, медресе Абдулазиз-хана.

DEDICATION TO THE PRESERVATION OF ARCHITECTURAL MONUMENTS

Abdullayeva Dिल्фуза Абдужалитовна

Lecturer of the Department of Archeology and History of Bukhara, Bukhara State University doctor of Philosophy (PhD) in historical sciences

Abstract: This article is devoted to the historical significance of expeditions and scientific trips organized on the initiative of institutions and organizations involved in the protection and repair of architectural monuments of Bukhara. In addition, the preservation of architectural monuments of Bukhara, including the Abdullaziz Khan madrasah and Taqi Sarrofon monuments, and the preservation of their destruction are emphasized. In this process, special importance is attached to the efforts of representatives of the scientific community, especially specialists I.I. Umnyakov and M.Y. Masson, who took a special initiative in this.

Keywords: repair, monument, architect, Toki Sarrofon, dome, city council, intelligence, Bukhkomstaris, Poyandabi, Abdulaziz Khan madrasah.

Kirish. XX asrning 20-yillaridan boshlab Buxoro me'moriy obidalarining muhofazasi hamda saqlovi, qayta tiklanishi kabi vazifalar "Tabiat, san'at, qadimiy yodgorliklarni saqlash va muzey

ishlari bo'yicha Turkiston qo'mitasi" –Turkkomstaris zimmasiga yuklatilgan. Qo'mita keng ko'lamda faoliyat olib boruvchi, yagona ilmiy-uslubiy va amaliy markaz sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur tashkilot oldida o'lka tajribasida uchramagan juda murakkab masalalarni hal qilish mas'uliyati turardiki, o'z vakillarini ilmiy safarlarga yuborish, joylarda komissiya (hay'at) lar ta'sis etish, ekspeditsiyalar tashkil qilish kabi tadbirlar shu mas'uliyat doirasida amalga oshirilgan. Bunday tadbirlar qo'mita bo'limlari faoliyatining kengayishiga ham xizmat qilgan.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili . XX asrning 20-30-yillarida Buxoro me'moriy obidalarining ta'mirlanishi va ushbu jarayon bilan bog'liq masalalarni o'rganishda arxiv hujjatlari birlamchi manba bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston Milliy arxivining Turkkomstaris va Sredazkomstaris –R-394-fondning 181, 266, 311 – yig'majildlarida hamda Uzkomstaris-2296-fondning 245 -yig'majildlarida mavzuga doir qayta tiklash va ta'mirlash amaliyoti tarixi bilan bog'liq ma'lumotlar mavjud. Ushbu manbalarning tahlili Buxoro tarixiy yodgorliklarining muhofazasi va ularni ta'mirlash, qayta tiklash ishlariga munosabat masalasi aks etganligini ko'rsatdi.

Tadqiqot metodologiyasi . Ushbu maqolani yozishda muammoviy tahlil, xronologik izchillik kabi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. XX asrning birinchi yarmida Buxoro me'moriy obidalarining muhofazasi bilan bog'liq masalalar mazkur usullar yordamida yoritildi.

Tahlil va natijalar. Buxoro, Qarshi, G'uzor va Samarqandda amalga oshirilgan arxeologik va tarixiy yodgorliklarni asrash bo'yicha I.I.Umnyakovning 1924-yil sentabrdagi tashrifiga Buxoroning shahar tarixiy yodgorliklari holatini o'rganish, sug'orilish masalalarini tadqiq etish, Ibn Sino nomidagi Buxoro markaziy kutubxonasidagi qo'lyozmalar bilan tanishish, tashkil etilishi rejalashtirilgan muzey ishi va tarixiy yodgorliklarni asrash tashkilotining Buxorodagi doimiy komissiya faoliyatiga xizmat qiladigan aniq ilmiy vazifalarni belgilash, mahalliy intelligensiya vakillari bilan aloqalarni tiklash kabi masalalar xususida atroflicha bayon etilgan.

I.I.Umnyakov 1920-yil sentabr voqealari me'moriy obidalarga o'zining ulkan asoratini qoldirganligini qayd etib, eng achinarlisi amirning (50.000 tomli) qimmatli kutubxonasi kattagina zarar ko'rganligini, Childuxtaron qadimiy masjidi, Iskandarxon xonaqohi, Sayid Abdulg'ozil maqbarasi kabi obidalar qayta tiklanmaydigan bo'lib vayron bo'lganligini afsus bilan ta'kidlaydi. U «...Kattagina talofot ko'rgan Minorayi Kalon esa mahalliy ustalar tomonidan ta'mirlangan. Bir qarashda yodgorlik asl holiga qaytgandek ko'rinsa-da, diqqat bilan qaraganda, ta'mirlash jarayonidagi kamchiliklar ko'zga tashlanadi...». deb o'z qarashini bayon etgan[1].

Yodgorliklar holati haqida mulohaza yuritar ekan, olim yarim yevropacha yarim osiyocha qurilishlar, shaharni qayta rejalashtirish kabi ishlar jadallik bilan olib borilishi hisobiga Buxoro o'z sharqona qiyofasini yo'qotib borayotganligiga urg'u beradi. Shu o'rinda tuzilishi rejalashtirilayotgan Buxoro komissiyasi (Buxkomstaris) oldidagi eng muhim vazifalardan biri shaharning tarixiy qiyofasini asrab qolish ekanligini alohida qayd etadi.

I.I.Umnyakovga yuklatilgan vazifa ijrosi bo'lgan vaqf hujjatlari bilan tanishish jarayonida ular Buxorodagi Ulug'bek madrasasida jamlanganligi, mas'ul shaxs sifatida vaqf boshqarmasi boshlig'i T.Yo'ldoshev tayinlanganligi ham aniqlanadi. Uning Ibn Sino kutubxonasida olib borgan izlanishlari doirasida esa shahar markaziy kutubxonasi, asosan, amirzoda Muhammad Sodiq(amirning amakisi), Mirza Salimbek parvonachi, qozikalon Burxoniddinlarning shaxsiy kutubxonalaridagi kitoblari asosida shakllantirilganligi to'g'risidagi ilmiy qarash ilgari suriladi[2].

1925-yil 30-dekabrda o'tkazilgan 15-sonli yig'ilish bayonnomasining tahlili tashkilotning Buxoro yodgorliklariga nisbatan munosabatiga oydinlik kiritdi. Unda Nodir Devonbegi va Ismoil Somoniy maqbarasida olib borilgan ishlar xususidagi I.I.Umnyakov fikrlari tinglanadi. Qizg'in muhokamalarga olib kelgan ma'ruza bayon etilgan masalalarga yanada oydinlik kiritish maqsadida olimni bir hafta muddat davomida xizmat safariga yuborilishiga sabab bo'ldi. Qo'mita mazkur ilmiy safardan Buxoro yodgorliklari ayni damda kimlar tomonidan ta'mirlanayotganligi, qilingan ishlar ko'lami va holati, ta'mirlash jarayonining yodgorliklar tashqi ko'rinishiga ta'sirini kuzatish, bu kabi tadbirlarning Sredazkomstaris ruxsatisiz olib borilishining sabablarini o'rganish

kabi maqsadlarni ko‘zlagan[3]. Bu hol qo‘mita ro‘yxatidagi har bir yodgorlikda amalga oshirilgan ishlarda uning ruxsati talab etilganligi, qolaversa ta‘mirlash ishlari binoning asl holati ko‘rinishiga ta‘sir etmasligiga alohida e‘tibor qaratilganligini anglatadi.

San‘at va qadimiy yodgorliklar muhofazasi bo‘limining mudiri lavozimida faoliyat olib borgan I.I.Umnyakovning 1927-yil 22-31-mart kunlari Buxoroga amalga oshirgan navbatdagi xizmat safariga zarurat sifatida Buxkomstarisning 19-martda yo‘llagan murojaati bo‘ldi. Chunki, Buxoroda shu yilning 20-fevral kuni XVII asrga oid bo‘lgan ikki me‘moriy yodgorlik Poyandabiy masjidi va Abdulazizxon madrasalarida buzish ishlari boshlangan edi. Zero, bu ishlarni to‘xtatish maqsadida Buxkomstarisning Buxoro shahar ijroiya qo‘mitasi nomiga yo‘llagan murojaatlari ijobiy hal etilmagan.

Arxiv hujjatlarining tahlilidan, shahar ijroiya qo‘mitasi raisining muovini Mukamilov (ismi hujjatlarda ko‘rsatilmagan) Buxkomstaris nomiga yo‘llagan javob xatida Registon maydonidagi Poyandabiy masjidi hech qanday tarixiy ahamiyatga ega emasligini ta‘kidlab, buzish ishlari davom ettirilishini, Abdulazizxon madrasasidagi ishlar esa to‘xtatilishini bildirgani ma‘lum bo‘ldi. Ammo I.I.Umnyakov tashrif buyurganida madrasaning g‘arbiy tomonidagi to‘qqizta arkasi to‘liq buzib tashlangan edi. Olimning Buxoroga tashrifi natijasida shahar ijroiya qo‘mitasining yodgorliklarga bo‘lgan munosabati yuzasidan tegishli dalolatnoma tuzilib Xalq maorif qo‘mitasiga yuboriladi. Bu voqealar hisobotda quyidagi tarzda bayon etiladi. “...Buxoroga tashrifim natijasida qayta tiklash imkoni bo‘lmagan yodgorlikka guvoh bo‘ldim va uni rasmga olishni Butkevich janoblaridan so‘radim. Abdulazizxon madrasasi bo‘lsa, abgor holatda uni tiklash darkor. Ammo o‘ylaymanki, okrug ijroiya qo‘mitasi bunga qarshilik qilishi tabiiy”[4].

Shu o‘rinda I.I.Umnyakov tashabbusi bilan shahar ijroiya qo‘mitasi mas‘ul kotibi janob Yuldashev raisligida, Xalq maorifi vakili M.Saidjonov, Buxkomstaris vakili B.Butkevich, vaqf boshqarmasi vakili Qosimov (ismi hujjatda ko‘rsatilmagan) a‘zolidagi alohida komissiya tashkil etilganligini ham ta‘kidlash joiz. Komissiya shahardagi ahamiyatli obyektlarni saqlash va ularni Buxkomstaris ixtiyoriga topshirish masalasini o‘rganib chiqishi kerak edi. Ushbu sa‘y-harakatlar natijasida bir qancha ijobiy ishlar amalga oshirildi. Jumladan, Ko‘kaldosh madrasasi, Sarrofon va Zargaron toqlaridan foydalanish evaziga keladigan mablag‘lar 1927-yil 12-oktabrdan e‘tiboran Buxkomstaris hisobiga o‘tkazila boshlanadi. Shu bilan birga eski Buxorodagi shahar qurilishi ishlari bilan bog‘liq tadbirlarni Buxkomstaris bilan kelishilgan holatda amalga oshirish va ish rejalarini komissiyaga taqdim etish majburiyati yuklanadi[6]. Eng muhimi, qo‘mitaning sa‘y-harakati natijasida Abdulazizxon madrasasi to‘liq buzilishining oldini olishga erishildi.

Me‘moriy yodgorliklarga bo‘lgan mas‘uliyatsizlikning yana bir yorqin dalili sifatida, Buxoro shahrining qayta loyihalashtirilishi va transport yo‘l qurilishi munosabati bilan shahar sovetiga Toqi Sarrofon yodgorligini (shu qatorda Sallohxona, Qarshi, Mozor, Samarqand, Imom va Shergiron darvozalari va ularga tutash devorlar ham – D.A.) buzishga ruxsat berilganligini qayd etish o‘rinli[6].

Mazkur masala O‘zbekiston SSR MIQning 1939-yil 19-martda bo‘lib o‘tgan Buxoro viloyatidagi tashkiliy qo‘mitasi yig‘ilishida muhokama qilinib, “....Toqi Sarrofon me‘moriy konstruktiv yechimining Buxoroda mavjud boshqa yodgorliklar[Toqi Zargaron va Toqi Telpakfurushon nazarda tutiladi–D.A.]da ham uchrashi hamda transport harakatlanishini yaxshi yo‘lga qo‘yishni ta‘minlash maqsadida...” davlat muhofazasidan chiqarish xususida qaror qilinadi[7]. Buxoro viloyati bo‘yicha tashkiliy qo‘mita raisi Yusupov, kotib Melamedov, O‘zbekiston SSR Xalq Komissarligi Soveti raisi Abdurahmonov va ish boshqaruvchi Danilov (ismi hujjatlarda ko‘rsatilmagan – D.A.) imzosi bilan rasmiylashtirilgan mazkur hujjat Buxkomstaris va ilmiy jamoatchilik doirasida bahsli muhokamalarga sabab bo‘ldi. Bu borada M.Y.Massonning sa‘y-harakatlari e‘tiborga molik.

Arxitektor Meyerson boshchiligida 1939-yil 14-aprelda taqdim etilgan Buxoro shahrining qayta loyihalash chizmasiga javoban M.Y.Masson “Buxorodagi me‘moriy yodgorliklar muhofazasi xususida” deb nomlangan ilmiy ma‘ruzasida o‘zining asoslangan mulohazalarini

bildirib o'tadi. Unda M.Y.Masson yodgorliklarga nisbatan uchta toqdan biri buzilsin, qabilidagi bunday "arifmetik" munosabat mutlaqo noo'rin ekanligini ta'kidlab, buni me'moriy yodgorlik qimmatini, ahamiyatini to'g'ri baholamaslik va uni asrash vazifasidan uzoqlashish, deb baholaydi. U o'z fikrlarini davom ettirib, "...Toqlar kam saqlanib qolingan noyob me'moriy inshoot turiga mansub bo'lib, bu yodgorliklar hali to'liq o'rganilmagan. Mavjud beshta toqdan qolgan uchta savdo toqi bir-birining nusxalari hisoblanmaydi. Har biri alohida me'moriy yechimga ega..."[8], deb ta'kidlaydi.

Olim tomonidan transport qatnovini erkin yo'lga qo'yish maqsadida katta markaziy ko'chani shaharning shimoli bilan to'g'ridan to'g'ri bog'lash rejasi o'rniga uni sharq yo'nalishiga burish kabi muqobil taklifining ilgari surilishi noyob me'moriy merosimizni asrab qolinishiga sabab bo'ldi.

Xulosa va takliflar . Tarixiy yodgorliklar muhofazasi va ularni ta'mirlash amaliyoti tarixida duch kelingan muammolarni bartaraf etish zarurati yuzasidan dastlab Turkkomstaris hamda Sredazkomstaris kabi maxsus muassasalar tuzilgan edi. Ularning Buxoro me'moriy obidalarini ta'mirlash ishidagi ishtiroki ahamiyatlidir. Tarixiy yodgorliklar muhofazasi va ta'miroti bo'yicha maxsus muassasalar tomonidan mutaxassis-olimlardan iborat komissiyalar tuzish va tarixiy-arxeologik, topografik yo'nalishdagi ekspeditsiyalar hamda sohaga doir vazifalar ijrosi uchun ilmiy safarlar tashkil qilish kabi ishlar amalga oshirilgan. Mutaxassislarning Buxoro hududiga tashriflari natijasida me'moriy obidalarning muhofazasi, ro'yxatga olinishi va ta'mirlanishi borasida salmoqli natijalarga erishildi.

Xususan, I.I.Umnyakov sa'y-harakatlari natijasida Abdulazizxon madrasasi to'liq buzilishining oldini olishga erishilgani diqqatga sazovordir. Qolaversa, o'tgan asrning 30-yillari oxirida sovet hukumati tomonidan Toqi Sarrofon me'moriy konstruktiv yechimining boshqa toqlarda ham takrorlanishi hamda transport qatnov yo'lini kengaytirishni ta'minlash kabi asossiz sabablar bilan davlat muhofazasidan chiqarish va buzishga ruxsat berilgan. Buxkomstaris va ilmiy jamoatchilik sa'y-harakatlari, xususan, M.Y.Masson tomonidan masalaning oqilona yechimi sifatida ilgari surilgan muqobil taklif sabab Toqi Sarrofon buzilmasligiga erishildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

O'zbekiston Milliy arxivi (keying o'rinlarda – O'zbekiston MA), R-394-fond, 1-ro'yxat, 311-yig'majild, 25-varaq.

O'zbekiston MA, R-394-fond, 1-ro'yxat, 311-yig'majild, 28-varaq.

O'zbekiston MA, R-394-fond, 1-ro'yxat, 181-yig'majild, 18-varaq.

O'zbekiston MA, R-394-fond, 1-ro'yxat, 266-yig'majild, 42-varaq.

O'zbekiston MA, R-394-fond, 1-ro'yxat, 266-yig'majild, 43-varaq.

O'zbekiston MA, R-2296-fond, 1-ro'yxat, 245-yig'majild, 46-varaq.

O'zbekiston MA, R-2296-fond, 1-ro'yxat, 245-yig'majild, 106-varaq.

O'zbekiston MA, R-2296-fond, 1-ro'yxat, 245-yig'majild, 92-varaq.